

PROBLEMATICA ELEMENTELOR DE LIMBAJ COREGRAFIC CA MIJLOACE DE EXPRESIE ARTISTICĂ

THE PROBLEM OF THE ELEMENTS OF CHOREOGRAPHIC LANGUAGE AS MEANS OF ARTISTIC EXPRESSION

*Svetlana Talpă, lector universitar,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Svetlana Talpă, university lector,
State Pedagogical University „Ion Creangă”
ORCID: [0000-0001-5829-736X](https://orcid.org/0000-0001-5829-736X)*

CZU 793.3

Abstract

This work studies artistic expression in the artistic movement, exploring the art form of choreographic language. The choreographic language consists in the absence of a word, which is indisputably its advantage and due to which the artistic choreographic (plastic) expressiveness of the movements develops. The existence of signs and sign systems in choreographic art usually takes place according to the scheme: "dance-communication-language-sign". The problem of communication appears in choreographic art as a problem of perception of a choreographic work / work. Only a person who speaks the language of choreography can join the analytical process, namely the perception of the choreographic work.

Key-words: choreographic language, artistic expression, body expression, signs, sign systems, non-verbal communication,

Arta coregrafică se prezintă sub diferite forme de expresie artistică în spațiul public, fie că este permanentă, temporală sau atemporală, fie că este singulară, interactivă sau participativă, fie că este tradițională sau digitală, lucrarea integrată sau inserată în acest context încearcă să atragă publicul. Arta coregrafică fiind exprimată prin mijloace speciale, atât figurative cât și simbolice, crează o lume specială a experienței de viață pentru o persoană.

Coregrafia, ca formă de artă sintetică, conține expresii artistice care o deosebesc esențial de alte tipuri de artă. Mijloacele expresive ale artei coregrafice includ *mișcarea, compoziția spațială, pantomima, ipostazele (posturile corpului), gesturile, expresiile feței, decorațiunile de scenă, iluminatul, costumele, recuzita* etc. Dintre toate mijloacele de expresivitate ale coregrafiei, mișcările de dans sunt de o importanță majoră, unde mișcarea este fundamentul artei coregrafice.

În dans, mișcările sunt coordonate, adesea rafinate și înobilate, create sui-generis ținând seama de caracteristicile și emoțiile personajelor punerii în scenă și, de asemenea, îndeplinesc cerințele unei scene specifice de acțiune. Dansul păstrează principalele caracteristici ale mișcărilor sale cu prototipuri din viață, având o funcție independentă și o valoare estetică. Pentru exprimarea emoțiilor de bază, mișcările de dans au asemănări *transnaționale* și *transculturale*. De exemplu, mișcările rafinate și delicate - descriu o stare de calm și seninătate; sărituri rapide - transmit o dispoziție veselă excitată; măturare agitată - dezvăluie confuzia din gândurile personajului și/sau un personaj neliniștit.

Atunci când coregraful/ maestrul de balet creează o lucrare/operă coregrafică, el nu spune doar o poveste prin expresivitate artistică, ci scufundă spectatorul/ receptorul în ea cât mai mult posibil. În crearea circumstanțelor propuse, a atmosferei în care se desfășoară intriga, este implicată arta scenografiei și anume *iluminatul, recuzita, costumele* etc. De exemplu, utilizarea decorațiunilor de scenă sporește sensul de spațiu pe scenă; utilizarea iluminării îndeplinește funcția de împărțire a scenei și a auditoriului, asigurând o tranziție între episoade, fragmente ale producției, iar costumele și recuzita sporesc caracterul pictural al imaginilor scenice. Doar

în cazul în care toate mijloacele expresive de scenă sunt consistente și uniforme în ansamblu, numai atunci ele pot exprima conținutul și emoțiile lucrării/operei coregrafice.

În absența unui concept unificat al compoziției spațiale a scenei, celorlalte mijloace expresive le vor lipsi conexiunile logice și ca rezultat vor arăta haotic și redundant (inutil), având un impact substanțial asupra expresivității artistice a dansului. Prin urmare, compoziția spațială a dansului nu este doar mijlocul expresiv de bază al dansului, ci și armonizează toate celelalte mijloace, făcându-le mai expresive.

Mijloacele de expresie artistică ale artei coregrafice au cunoscut o fluctuație activă la începutul secolului al XX-lea, ceea ce au afectat considerabil vocabularul, formele și structura lucrărilor/ operelor coregrafice, estetica și conținutul interior al imaginii coregrafice artistice. În procesul dezvoltării artistice îndelungate, dansul a împumutat și împrumutată în mod constant gândirea creativă și limbajele artistice ale altor tipuri de artă, își dezvoltă treptat și își îmbunătățește propriile mijloace artistice expresive. Conform dicționarului de artă, *expresia artistică* reprezintă ansamblul formelor prin care trăirile de orice fel, intelectuale, morale, emoționale sunt transpuse în sisteme de semne artistice specifice: cuvinte, gesturi, linii, culori, sunete. Expresia artistică este inerentă însuși actului de creație artistică, indiferent de epocă, stilul sau genul cărora le aparține lucrarea. Ea este o modalitate a limbajului în general și nu trebuie confundată cu noțiunea de expresivitate, care cuprinde și conotații calitative [2, p.174].

Studiul dansului, ca sistem de semne figurative, permite o abordare mai completă și mai profundă asupra specificului limbajului coregrafic sub aspectul conținutului său semantic. Limbajul coregrafic, ca formă de reflectare generalizată a realității, este un „sistem de semne” care reflectă cultura oamenilor, fiind inseparabilă de o persoană deoarece se produce/se naște într-un corp uman. Materializarea obiectivității ideale produsă de către cunoștințe, valori, proiecte, imagini etc, reprezintă raportul dintre mijloacele speciale de obiectivare și generalizare de care are nevoie cultura spirituală și coregrafic- artistică, unde sistemele de semne (limbajul coregrafic) devin astfel de mijloace.

Oricât de mare ar fi semnificația limbajului verbal, totuși acesta nu este singurul sistem de semne utilizat în scopul producției și comunicării spirituale a oamenilor. Pentru artă în general, și pentru arta coregrafică în special, este necesară prezența celui mai vechi limbaj- *non-verbal*, care pe parcursul timpului devine un limbaj independent de limbajul muzical, integrându-se tot mai activ în limbajul complex al artei teatrale.

Problemei specificului limbajului artei, ca un *sistem comunicativ*, i se acordă o importanță majoră în operele autorilor ca Lotman I. M., Kagan M.S., Bazin I. E., Rapport S. Kh., Laban R., Gigi Căciuleanu ș. a., unde aceștia susțin că arta în general, și arta coregrafică în special este unul dintre mijloacele de comunicare în masă, iar pentru a percepe informațiile transmise, este necesar de a cunoaște specificul acestui limbajului.

Astfel, specificitatea limbajului coregrafic constă în absența unui cuvânt, care desigur este avantajul său și datorită căruia se dezvoltă expresivitatea artistică coregrafică (plastică) a mișcărilor, și unde sunt întruchipate stări abia accesibile sau complet inaccesibile unui cuvânt. Însuși M. Fokin a remarcat că „uneori dansul poate exprima ceea ce cuvântul este neputincios de a spune” [6, p.214].

Absența unui cuvânt face imposibilă expresia directă a gândirii în dans, prin urmare dansul „...întruchipează gândirea indirectă, mediată, în timp ce gândirea este la fel de profundă pe cât doriți”, scrie K. Golezovsky [5, p.12]. Se știe că dansul transmite gândul/ ideea prin

sentimente care sunt direct imprimate în limbajul figurativ: dans- plasticitate, unde gândurile și sentimentele sunt interconectate și adesea unele dau naștere celorlalte. În arta coregrafică, un gând este exprimat și/ sau transformat într-un sentiment fiind plin de sens/valoare care devine baza transmiterii gândurilor colorate emoțional.

Dansul în sine exprimă gândirea prin dramaturgia conținută în acțiunea de dans. În cazul în care acțiunea de dans dezvăluie nu o ipostază în exterior, ci esența evenimentelor, atunci acțiunea care transmite mesajul acestora conține o anumită idee. În arta coregrafică, sensul situațiilor, conflictelor și evenimentelor de acțiune coregrafică stau la baza transmiterii gândirii. Astfel, constatăm că sensul variat al expresivității limbajului coregrafic constă din două aspecte: semnificația individuală a mișcării expresive a corpului dansatorului/interpretului și sensul universal al corpului uman.

În arta coregrafică, procesul de comparare a sistemului de semne figurative ale dansului cu un sistem de semne lingvistice este inutilă, deoarece s-a demonstrat faptul că cuvântul aparține unui tip diferit de informații și semne de comunicare având capacități naturale diferite în reflectarea realității, comparativ cu mișcarea de dans. Prin urmare, „traducerea” limbajului coregrafic (limbii de dans) în limbajul cuvintelor este practic imposibilă, deoarece limbajul coregrafic este *non-verbal*, vizibil și diferă de semnificația cuvântului.

Astfel, limbajul coregrafic ca bază a dansului/coregrafiei dă naștere propriului său sens, întruchipând conținutul intelectual și conceptele ideologice într-o măsură destul de mare ca și alte arte non-verbale. Dansul realizează acest fapt în modul său special și unic, fără a pretinde că exprimă gândul conținut în vorbire, dezvăluind idei prin transferarea sensului interior al sentimentelor și evenimentelor acțiunii de dans cu ajutorul elementelor limbajului coregrafic. Cu ajutorul limbajului coregrafic are loc comunicarea, întruchiparea (consolidarea) rezultatelor gândirii și comunicării acestora către alte persoane, precum și înțelegerea reciprocă între coregraf-interpret- spectator realizat prin utilizarea unui sistem de comunicații.

După cum afirmă Басин Е.Я., toate artele în conformitate cu tipurile de semne utilizate în ele se împart în trei grupe: *vizuale* (pictură, sculptură), *verbale* (literatura artistică/ de ficțiune) și *expresive* (muzica, dans) [4].

Diferența specifică, dintre semnele de artă coregrafică de semnele practicate în alte arte, este expresivitatea cu care acestea sunt exprimate de către interpret/ dansator. Este insuficient de a reda doar informația despre conținutul sau acțiunea ce se desfășoară într-o anumită lucrare sau operă coregrafică, ci este imperativ de a ajuta spectatorul/ receptorul de a avea o anumită atitudine evaluativă, colorată-emoțional atât față de interpret/ dansator cât și față de semnul coregrafic în sine, unde atitudinea față de semnul coregrafic în sine ar trebui să fie simțul plăcerii estetice, o atitudine estetică pozitivă care nu este altceva decât o cerință suplimentară necesară pentru toate semnele folosite nu doar în arta coregrafică, dar și în artă per general [4, p.32].

Existența semnelor și a sistemelor de semne în arta coregrafică se desfășoară de obicei conform schemei: „dans-comunicare-limbaj-semn”, adică, în primul rând se afirmă prezența în arta coregrafică a procesului de comunicare, apoi se spune că modul de comunicare este limbajul, unde din punctul de vedere al dicționarului explicativ [8] limbajul este un sistem de semne, prin urmare în arta coregrafică există semne. Potrivit lui Резников Л.О. „...semnele sunt un instrument necesar al cunoașterii umane și un mijloc de comunicare” [7].

Informațiile artistice (coregrafice) nu trebuie doar să întruchipeze conținutul artistic, ci și să comunice cu spectatorul/receptorul. Astfel, drept urmare forma ei capătă un caracter comunicativ simbolic, iar conținutul artei coregrafice, fiind considerat un sistem de semne figurative, este exprimat și transmis de către interpret/dansator și poate fi definit ca o informație artistică. Diferența dintre arta coregrafică și diverse sisteme de semne ale altor arte este substanțială, unde semnele coregrafice artistice nu trebuie doar să exprime sensul, ci să fie organizate în conformitate cu anumite legi estetice: armonie, ritm, consonanță, contrast etc.

Rezumând cele expuse anterior, am putea defini arta coregrafică ca un mijloc de a modela sfera activității umane, servind la obținerea informațiilor cognitive specifice, unde la stocarea și transmiterea acestora folosește o serie de sisteme de semne figurative/ artistice.

În general, fiecare dintre noi este extrem de legat de conștiința mișcărilor caracteristice diverselor domenii: sportive și artistice. Practica expresiei corporale oferă posibilitatea de a descoperi alte procedee, de a simți și de a înțelege mișcarea.

Diverși autorii au încercat să găsească o definiție pentru termenul de *expresie corporală*:

- Un domeniu de acțiune privilegiat pentru ceea ce poate numi lucru conștient cu sine însuși;
- Un domeniu de experiență, mobil și fluctuant, datorită faptului că nu tinde spre niciun procedeu; creația se transformă în creativitate, concepută de temă însă fără o încheiere definită;
- Un procedeu expresiv ce trebuie să găsească propriile justificări și propriile metode de lucru;
- Ca valoare formativă, ce poate fi înțeleasă ca un moment de trezire, de punere sub semnul întrebării, decât o aptitudine în sensul strict al termenului;
- Este o explorare liberă a celor mai profunde caracteristici individuale și căutarea unui acord riguros a tot ceea ce este universul uman, însușindu-ne o artă ce nu este limitată de nici o formă, unde orice circumstanță, orice mișcare este excelentă permițându-ne să fim noi înșine.

Termenul de expresie corporală include trei elemente: *forțele interioare*, *forțele exterioare* și *corpul uman* prins între aceste două forțe [1;3]. Realizarea unei expresii corporale presupune o aplicație concretă a cunoașterii proprii folosind propriul corp pentru a descoperi limitele și posibilitățile de deschidere ale acestuia, forța și rezistența, iar scopul final este de a forma *eul* propriu, ce poate fi definit astfel: dezvoltare personală, dezvoltare mintală, dezvoltare artistică.

Variatatea definițiilor pentru expresia corporală începe la fel, adică definirea unității psihofizice a persoanei: a trăi profund duce la constatarea că totul este în transformare și că fiecare lucru nou duce la schimbări în diferite sensuri, unde această constatare, această posibilitate de a simți și de a percepe poate conduce individul în situația de a construi, cu toate mijloacele avute la dispoziție, o viziune dinamică a propriului *eu* corporal.

Rezumând, trebuie remarcat faptul că acest articol se referă la utilizarea intenționată a semnelor în arta coregrafică. Semnele și sistemele de semne joacă rolul de imagini ideale și conțin conștiințe. Funcționând în procesul de activitate, semnele se formează în limbajul simbolic al artei coregrafice. Principalele cadre de semne comunicative dezvăluie un set de mijloace expresive deliberat ale limbajului coregrafic. Specificitatea semnelor în comunicarea coregrafic artistică constă în faptul că aceste semne exprimă nu doar sensul, ci și sunt organizate în conformitate cu anumite legi estetice: armonie, ritm, consonanță, contrast. Aceste semne, ce sunt destinate nu numai să transmită informația despre obiect, dar și să ajute în mod

indispensabil spectatorul/receptorul să aibă o anumită atitudine evaluativă, colorată emoțional atât față de dansator, cât și față de semnul coregrafic în sine.

Limbajul coregrafic este un set de motive artistice (plastice) cu ajutorul cărora este construit un sistem de semne de dans. Principalele elemente ale limbajului coregrafic sunt diversitatea mișcărilor și pozițiilor corpului uman (ipostaze), plasticitatea în sine, gesturile emoționale și active.

Astfel, problematica elementelor limbajului coregrafic ca mijloace de expresie artistică este într-o relație interdependentă cu interpretul/dansatorul și cu expresia sa corporală. Dificultatea comunicării/a înțelegerii apare în arta coregrafică ca o problemă de percepție a unei lucrări/opere coregrafice, percepția nu numai a ceea ce coregraful a prezentat în opera sa, ci și a ceea ce înseamnă această operă în general. Această percepție reprezintă un proces analitic, sintetic și complex de comparații și interpretări. Doar o persoană care vorbește limba coregrafiei se poate alătura acestui proces, adică o persoană care posedă experiență culturală, o anumită cantitate de cunoștințe, un aparat conceptual și terminologie.

BIBLIOGRAFIE

1. CĂCIULEANU, G. *Vant, Volume, Vectori*, Editura: Curtea Veche, 2008, 280 p. ISBN: 9789736696466
2. CIOS, I. DEMETRESCU, C. ș.a., *Dicționar de artă, forme, tehnici, stiluri artistice*, editura meridiene, București, 1995. 295 p. ISBN 973-33-0268-6
3. LABAN, R., *Body - space - expression : the development of Rudolf Laban's movement and dance concepts* / Vera Maletic. — Berlin; New York; Amsterdam: Mouton de Gruyter, 1987. 288 p. ISBN 3-11-010780-5
4. БАСИН Е.Я. Семиотика об изобразительности и выразительности. М.: Искусство, 1965. 234 с.
5. ГОЛЕЙЗОВСКИЙ К. Образы русской народной хореографии. М.: Искусство, 1964. 230 с. Статья представлена научной редакцией «Культурология» 11 декабря 2008 г.
6. ФОКИН М. Против течения. Л.: Искусство, 1981. 260 с.
7. РЕЗНИКОВ Л.О., Гносеологические вопросы семиотики. Л.: Изд-во ЛГУ, 1964. 303 с.
8. <https://dexonline.ro/definitie/limbaj> (vizitat 08.05.2021)